

Kris Verstappen

Vrij Technisch Instituut Zandhoven

Contact: krisverstappen@yahoo.com

Taalontwikkellend of taalbewust lesgeven – naar een breder perspectief voor meer impact

1. Inleiding

Op het VTI Zandhoven bouwden we de afgelopen schooljaren een brug tussen de vakken Nederlands en Techniek. Samen met de ondersteuner paste ik, als leraar Nederlands, een cursus Techniek zo aan dat die veel begrijpelijker werd. Dat zorgde niet enkel voor tevredenheid bij de (taalzwakke) leerlingen, maar ook bij de betrokken leraar Techniek en bij onze directie. Dit onderzoek resulteerde uiteindelijk zelfs in een uitnodiging voor deze conferentie en in een samenwerking met professor Struyf en stagiaire Eline van de Universiteit Antwerpen. Geleidelijk aan ontstond de idee om meer eigenaarschap bij de collega's Techniek te leggen. Er zijn immers te weinig middelen en uren op de meeste scholen om hen intensief te blijven ondersteunen bij het (her)schrijven van hun cursussen. Daarom ontwikkelde ik enkele *tools*, zodat ze zelf sterker worden, hun taalbewustzijn vergroot en ze meer zelfstandigheid kunnen opnemen bij het schrijven van eigen materiaal. Met de hulp van stagiaire Eline kreeg *ChatGPT* hier een heel groot aandeel in.

De inspectrice die recent onze leerlingenbegeleiding doorlichtte, noemde het een unieke, innovatieve, bewonderenswaardige en intense samenwerking tussen verschillende partijen.

2. Uitdaging

Onze screenings voor spelling en begrijpend lezen bevestigen wat Van Steensel (2021) beweert: in het algemeen kampen leerlingen met een technisch profiel vaak met leesvaardigheidsproblemen. Maar onze leerlingen maakten ook gewag van lees- en begripsoeijlijkheden en van onduidelijke vaktaal in de cursussen Techniek. Deze technische collega's zijn experts in hun vak, maar missen voldoende talige vaardigheden (Vanhooren & Wulftange 2020). Ze kampen bovendien met talige handelingsverlegenheid tijdens het schrijven van eigen cursusmateriaal. Deze uitdaging leidde tot een cursus waarbij ik, samen met de ondersteuner, proactief de inhoud en lay-out aanpaste om aan de talige behoeften van onze leerlingen te voldoen en om leerkansen te maximaliseren. Maar alleen het beschikbare cursusmateriaal herschrijven bleek achteraf bekeken

onvoldoende. Ik moest mijn collega's Techniek zelfredzamer maken en eigenaarschap stimuleren zodat ze hierin zelf een stuk verantwoordelijkheid zouden kunnen opnemen. Eerst bracht ik de taalcompetenties en verwachtingen van mijn collega's in kaart. Daarna werkte ik een aantal nieuwe theorieën uit om hieraan te sleutelen. Uiteindelijk ontwikkelde ik enkele *tools* waar zij zelf mee aan de slag kunnen om hun taalcompetenties te versterken.

3. Achtergrond

De taalsteun in dit onderzoek is een specifieke vorm van *scaffolding*. Het is adaptief, tijdelijk en gericht op overdracht naar meer zelfstandigheid in de toekomst (van de Pol, Volman & Beishuizen 2010). Wat mijn collega Techniek vandaag met hulp kan doen, kan hij morgen hopelijk alleen. Volgens Fullan (2010) is de kern van alle verandering een nieuwe pedagogiek waarbij lerenden echt eigenaar van hun eigen leren worden, en kennis, vaardigheden en wil ontwikkelen om een leven lang te leren. Door mijn collega's intensief bij het aanpassen van de cursussen te betrekken, worden ze er mee eigenaar van en identificeren ze zich met de innovatie. Hun participatie is van groot belang om een duurzame verandering te bewerkstelligen. Want ik hoop natuurlijk dat zij na dit onderzoek even dynamisch op dit elan blijven doorgaan. Er is een brede basis van vertrouwen, waardoor ik hen kan coachen richting meer betrokkenheid en verantwoordelijkheid (Lencioni 2019). Ik toonde mijn collega's hoe *ChatGPT* waardevol ingezet kan worden om efficiënt feedback te geven op de opbouw, de samenhang, de structuur, de grammatica, de spelling en de aandacht voor visualisering in hun zelfgeschreven cursus. De chatbot genereerde in een vingerknip een degelijke aangepaste versie. Verbluffend! Toch kan dit programma niet elke context of nuance bevatten, en schat het bijvoorbeeld niet altijd correct in welke extra visuele ondersteuning wenselijk is. Het is geen goed geïnformeerde docent of ondersteuner met jaren ervaring in het technisch onderwijs. *ChatGPT* dient dus vooral als aanvulling op onze werkwijze, niet als een vervanging. Het onderwijsveld moet volgens Neefe (2023) meebewegen met de uitdaging van artificiële intelligentie en het een kans geven in zijn didactiek. Daar speelt onze school al op in.

Door de fijne samenwerking met de stagiaire en de ondersteuners leerden we in dit onderzoek van en met elkaar. Het zorgde bovendien voor perspectiefwisseling (van der Donk & van Lanen 2020), meer diepgang en kwaliteit.

4. Onderzoek

Om mijn eigen bevindingen in vraag te stellen, startte de tweede fase van dit kortlopend praktijkonderzoek met een bevraging bij de collega's Techniek. Hierin peilde ik naar hun noden, wensen en verwachtingen. Daarna werden twee cursussen Techniek

van twee verschillende leraren aangepast door theorieën rond *scaffolding*, eigenaarschap en *ChatGPT* in te zetten, in combinatie met *peer assisted rewriting* en aandacht voor visualisatie. Via een workshop en een stappenplan leerden alle geïnteresseerden zelf stappen zetten in het gebruik van *ChatGPT* bij het reviseren en formuleren van feedback. Het invullen van kijkwijzers en intervisiegesprekken met alle betrokkenen boden voldoende inzichten om de cursussen definitief aan te passen. In een voorlaatste fase kwam de stem van de leerlingen als expert aan bod. Zij gingen immers met de verschillende cursussen aan de slag en onderzochten met een kritische blik welke nu het meest duidelijk was. Zij toonden echt interesse, wat betekenis aan het onderzoek gaf en wat wijst op betrokkenheid. Ten slotte werd een stappenplan aangeboden voor het ontwerp van duidelijk geformuleerde cursussen met behulp van *ChatGPT*, naast andere direct inzetbare *tools* richting meer zelfredzaamheid: de prompt die op leeftijd en niveau ingesteld kan worden, een modelcursus met ingesproken Powerpoint, tien talige tips en een kijkwijzer.

5. Besluit

Zo schreven we op het Vrij Technisch Instituut van Zandhoven een mooi verhaal over integrale onderwijszorg. Een zaadje (talige problemen bij het lezen in de cursussen Techniek) begon te kiemen en leidde tot een grondig ontwerp onderzoek en een leeromgeving met grotere ontwikkelingskansen voor zowel de leerlingen als mijn collega's! Door de samenwerking tussen leraren van verschillende vakken, directie, ondersteuners, een stagiaire en de leerlingen ontstond een innovatieve ondersteuningsstructuur. Door de geïnteresseerde collega's Techniek nauw te betrekken vergrootten de kansen dat de opbrengsten in onze praktijk gebruikt gaan worden. De uitkomst van dit onderzoek paste binnen inclusief onderwijs met aandacht voor kansengelijkheid en diversiteit en binnen het taalbeleid van onze school.

Hopelijk kan ik vandaag scholen met een gelijkaardig profiel motiveren of warm maken om deze innovatie ook een kans te geven. Waarom bij jou ook geen schotten tussen vakken laten verdwijnen en preventief werken aan taal als struikelblok voor leerlingen en leerkrachten? Hoogstwaarschijnlijk zijn het niet enkel onze leraren Techniek die ondersteuning kunnen gebruiken bij het schrijven van cursussen en is een transfer van dit ontwerp en de gebruikte strategieën naar andere praktijken mogelijk.

Referenties

- Basten, J. (2023). *Handboek ChatGPT in het onderwijs*. Els: VanDorp Educatief.
- Donk, C. van der & B. van Lanen (2020). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

- Fullan, M. (2011). *Change Leader: Learning to do what matters most*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lencioni, P. (2019). *De 5 frustraties van een team*. Amsterdam: Amsterdam Business Contact.
- Neeffe, R. & K. Vogelaar (2023). 'Gebruik van ChatGPT in onderwijs en toetsing'. Online raadpleegbaar op: <https://husite.nl/toetsing-nieuw/wp-content/uploads/sites/299/2023/01/ChatGPT-handreiking.pdf>.
- Pol, J. van de, M. Volman & J. Beishuizen (2010). "Scaffolding in teacher-student interaction: A decade of research". In: *Educational Psychology Review*, 22 (3), p. 271-297.
- Steensel, R. van (2021). 'Leesmotivatie en leesweerstand. Deel 1: theorieën over leesmotivatie'. In: WODN Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (red.). *Handboek Didactiek Nederlands*. Online raadpleegbaar op: <https://didactiek-nederlands.nl/handboek/2021/10/leesmotivatie-en-leesweerstand-deel-1-theorieen-over-leesmotivatie/>.
- Vanhooren, S. & L. Wulftange (2020). *De taalcompetente leraar*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
-